

בארה של תורה

מאת הרב ראובן גולן מח"ס רינונה של תורה ♦ יו"ל ע"י כולל שערים המצויינים שע"י מוסדות דרכי תורה רחובות

כתובת המערכת:

מודיעין עילית

מסילת יוסף 3/10

מל' 08-9744220

דוא"ל לרשימת תפוצה:

rg5740@gmail.com

גליון מס' 46 מכת תשע"ד

העלון מוקדש לעילוי נשמת שמואל בן מרים אליהו ז"ל ע"י הרב שלום שאול הי"ו

פרשת ויגש

העלון מוקדש לעילוי נשמת רבינו הגדול מרן הגרע"י זצוקללה"ה, ובו חידושים על הפרשה מספריו, ויה"ר שיהיה מליץ יושר בעדנו ובעד כל ישראל

"ויעל לקראת ישראל אביו גושנה וירא אליו ויפול על צואריו ויבך על צואריו עוד" (בראשית מו, כט)

רש"י פירש "ויעקב אבינו לא נפל על צוארי יוסף ולא נשקו, אמרו רבותינו שהיה קורא קריאת שמע".

והנה שנינו במסכת ברכות (יג, א) שבאמצע קריאת שמע שואל בשלום אדם מפני היראה. ופירש רש"י דהיינו אדם שהוא ירא מפניו שלא יהרגהו. וכן דעת הרמב"ם (הל' ק"ש פרק ב הלכה טז).

והקשה הרא"ש (שם פרק ב סימן ה) מה חידש התנא בזה, והרי פשיטא שישאל בשלום אדם ירא שיהרגהו, שאין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש. ולכך פירש, ש"מפני היראה" היינו ששואל בשלום אביו ואמו ורבו, שנחשב הדבר מפני היראה, שנאמר "איש אמו ואביו תיראו", וכן שנינו "מורא רבך כמורא שמים". וכן דעת הרשב"א. וכן פסק מרן בשו"ע (או"ח סי' סו' סע' א) "ובאמצע שואל בשלום מי שהוא ירא ממנו כגון אביו או רבו, או מי שהוא גדול ממנו בחכמה, וכל שכן מלך או אנס".

ב. והט"ז (שם ס"ק א') הקשה לשיטה זו מיעקב אבינו שכשבא אליו יוסף לא הפסיק בקריאת שמע, ולכאורה הרי מצינו במקום אחר שחלק לו כבוד בשביל המלכות, וכמו שנאמר "ויתחזק ישראל" (בראשית מח, ב) ופירש"י "מכאן שחולקין כבוד למלכות", ואם כן לשיטת הרא"ש והרשב"א והשו"ע מדוע לא הפסיק בקריאת שמע מפני כבוד המלכות.

ותירץ, שיעקב אבינו היה עוסק באמירת הפסוק הראשון של קריאת שמע, ובו אין מפסיקין לכל הדעות, וכמו שכתב השו"ע (שם) שבפסוק שמע ישראל ובשכמל"ו לא יפסיק בהם כלל, אם לא מפני מי שירא שמא יהרגנו. וכן תירץ שם בביאור הגר"א.

ניש לציין שהגר"א כתב שהמקור לדברי השו"ע הנ"ל לענין שמע ישראל ובשכמל"ו הוא מיעקב אבינו. והקשה הביאור הלכה (שם ד"ה שלא), מה הראיה מיעקב אבינו לבשכמל"ו, והרי יעקב אמר רק ק"ש כשראה את יוסף ולא בשכמל"ו, ורק לפני פטירתו יסד את אמירת בשכמל"ו, כמבואר במסכת פסחים (נו, א). ונמצא שנחלקו הגר"א והבאה"ל האם יעקב אבינו אמר רק שמע ישראל או אף בשכמל"ו כשראה את יוסף (ר.ג.ג.).

ג. ומרן זיע"א העיר בשו"ת יביע אומר (ח"ו או"ח סי' ט') מדוע לא הקשה הט"ז מדברי חז"ל במסכת מגילה (טז, ב) "וישתחו

"ויאמר יוסף אל אחיו גשו נא אלי ויגשו" (מה, ד)

פירש רש"י (מה, ד) שיוסף אמר לאחיו "גשו נא אלי" כי ראה שהם נסוגים לאחוריהם ונכלמים, ולכך קרא והראה להם שהוא מהול.

ולכאורה קשה שהרי רש"י בפר' מקץ (מא, נה) כתב שיוסף ציוה על מצרים שימולו את עצמם, ואם כן כיצד הוכיח לאחיו שהוא באמת יוסף מכך שהינו מהול, והרי כל מצרים היו מהולים.

וכן הקשה הט"ז בפירושו על התורה, ותירץ שלמעשה יוסף לא מל אותם בפועל, אלא שביקש לכופ אותם ודרש מהם לעשות כן כדי להראות להם את כוחו שהם חייבים לשמוע לו בכל גזירותיו.

והנה להלן הבאנו את דברי הפוסקים בענין מילת גוי שלא לשם גירות, ויש שהביאו ראייה מיוסף לענין זה, ולכאורה לדברי הט"ז אין ראייה מיוסף לנידון הנ"ל, כי יוסף לא מל אותם בפועל. אלא שדברי הט"ז נסתרים מדברי המדרש (ב"ר צ, ו) שמצרים הודו ליוסף על שמל אותם ואמרו לו "החיתנו, נתת לנו חיים בעוה"ז וחיים בעוה"ב", ומשמע שמל אותם בפועל, שאם לא כן במה הביאם לחיי העולם הבא.

ובדוחק אפשר ליישב דברי הט"ז, שעל ידי שנימולו מיעט יוסף את תאוותם וזימתם של מצרים, וממילא היו נשמרים בעולם הזה מתאוות אלו שמכלות כוחו של אדם ושאר עניניו ומביאות עליו מיתה ממש בעולם הזה, והמצריים הרגישו זאת בעצמם ועל כן הודו לו שהחיה אותם. ובנוסף לכך הודו לו שהחיה אותם בעולם הבא, שכן אחת ממצוות בני נח היא גילוי עריות. והחזקוני תירץ, שלא כל המצריים נימולו אלא רק העניים שלא היה ביכולתם לקנות תבואה, אבל יוסף עשיר היה ואם כן לא היה נימול גם אם איננו יהודי. ועוד תירץ, שהשבטים לא היו יודעים שמצרים נימולו ולכך היה להם היכר במילת יוסף.

ובחידושי רבינו חיים פלטיאל תירץ, שלמצרים לא היתה פריעה וליוסף היתה פריעה. והשפתי כהן תירץ, שיוסף נולד מהול, ומילתו ניכרת ושונה משאר מילה. ובפנים יפות תירץ, שיוסף הראה להם שלא פגם בברית, שהיא מידתו כידוע.

[כל הנ"ל אינו מדברי מרן זצוק"ל].

מסעודה בת זוהרה וענונו ע"ה
אפרים בן גורג'יה דגמי ז"ל
משה בן איטו אלול ז"ל

מכלוף בן חנינא וענונו ז"ל
יעיש בן מסעודה וענונו ז"ל
אברהם בן תמרה לוי ז"ל

לע"נ ר' בנימין בן סלחה ז"ל ♦ סרה בת רחמה ע"ה
ר' שלמה בן טאוס ז"ל ♦ נאזיה בת תאג'ה ע"ה
רחל בת סאלחה ע"ה ♦ צביה בת סרה ע"ה

ומבחינן במי הוא שנימול, ואינו מניחו לירד לגיהנם, וזה שמל את העכו"ם מבטל סימן המילה בישראל.

וביביע אומר הקשה שהרי אמרו **במסכת עירובין** (יט) שאברהם אבינו מוציא את פושעי ישראל מגיהנם מחמת שנימולו, מלבד מי שבא על גויה שנמשכה ערלתו ונדמה לו כמי שאינו נימול. ולכאורה בודאי שוהי הכרה רוחנית בדרך נס, שנדמה לו בטביעות עין שהוא נכרי, ואין זה בדרך הטבע. וכל שכן גוים ממש, שאף שנימולו נראית ערלתם כמשוכה. ולכן בודאי שאברהם אבינו מבחינן גם כן בישראל ערל שמתו אחיו מחמת מילה. וכן בודאי שמבחינן גם בנקבות, שלא שייך בהן טעם זה. הא למדת שהכל תלוי בהכרה רוחנית ע"י רוח קדושה וטהרה השורה על עם ישראל, ואין הדבר תלוי בערלה ממש. ולכן גם אם יהיו העכו"ם נימולים, אינם יוצאים מגיהנם. כי אברהם אבינו יוכל להכירם בנקל ע"י רוח טומאה השורה עליהם, דלא עדיפי מישראל הבא על בת עכו"ם, וכאמור.

ועוד, שבמדרש (ש"ר פי"ט ס"ס ד) אמרו "אמר ר' ברכיה, כדי שלא יהיו המינים ופושעי ישראל אומרים הואיל ואנו מהולים אין אנו יורדים לגיהנם, מה הקב"ה עושה, שולח מלאך ומושך ערלתן והן יורדין לגיהנם. וכיון שגיהנם רואה לערלה תלויה בהם פותחת פיה" וכו'. ולפי"ז יש לדחות דברי הט"ז, כי הרבה שלוחים למקום להיפרע מהעכו"ם והמינים.

ג. ובשו"ת מעיל צדקה הביא דברי הוזה"ק, שיוסף חטא במה שהחתים אות ברית קודש במצריים. ואף שהיתה כוונתו לשם שמים להכניסם בברית, אעפ"כ נענש. ומכל שכן שאסור למול גוי שאינו מתכוין לשם גירות.

אך **ביביע אומר** העיר על דבריו, שבספר **יערות דבש** (ח"א די"ד ע"ג), מבואר שלא נחשב הדבר לחטא ליוסף, כי כוונתו היתה כדי שלא תהיה חרפה לישראל לעשות מילה. ושכן כתב מהר"ש **יפה ב'יפה תואר** (פר' מקץ ס"פ צ) והוסיף שכוונתו היתה לקרבן לשמים, ולכן התחכם למול את כולם שלא תנעול דלת בפני גרים. וזהו שאמרו במדרש הנ"ל "ויאמרו החייתנו, נתת לנו חיים בעוה"ז וחיים בעוה"ב", שעל ידי זה היו מתגיירים מעט מעט.

וגם רבינו האור החיים הקד' בספר **ראשון לציון** (דק"י ע"א) הקשה כן, ותירץ שיוסף מל אותם לשם גירות. ושלכך נתכוונו חז"ל במדרש "שנתן להם חיי עוה"ז וחיי עוה"ב".

עוד העיר מרן זיע"א, שכלל לא מצא מאמר זה בזה"ק שנחשב הדבר לחטא ליוסף, ולא עוד אלא שהאר"י ז"ל בשער הפסוקים (פר' מקץ) כתב גם כן טעם למה שכפאן יוסף למול, וכ"ה בילקוט ראובני (שם). והניח בצ"ע.

ד. ולמסקנת ההלכה העלה **ביביע אומר**, שמותר למול גוים בין ערבים ובין נוצרים במילה ופריעה. ואפילו בחינם מותר. ולא אסרו חז"ל למולם אלא לצורך רפואה, וגם בזה מותר בשכר, או משום איבה. ומ"מ המחמיר שלא למולם כלל לחוש לדברי האוסרים בזה, תבוא עליו ברכה.

האזינו לשיעורי הרב ראובן גולן

ב'קול הלשון' בטל' 03-6171001

לשיחות האחרונות יש להקיש 1-1-2-48-1-1

ישראל על ראש המטה, תעלא בעידניה סגיד ליה", שמוכח שכיבד יעקב את בנו מחמת המלכות.

ותירץ, שמשם אין ראייה שכיבדו משום המלכות, אלא מפני שהיה צריך לו שיעשה עמו חסד של אמת שיקברוהו בארץ ישראל, לכך נהג בו כבוד. ולכך לא הקשה הט"ז מגמ' זו.

וכ"כ הרא"ם (ר"פ ויחי) שיעקב השתחוה ליוסף מפני שהיה צריך לו ולא מפני שהיה מלך, שא"כ כשבא לפניו מיד היה לו להשתחוות לפניו, ולא לאחר שביקש ממנו ונשבע לו על זה.

ועוד, שבזה"ק בפר' **וישלח** (דף קע"א ע"ב) אמרו "וישתחו ישראל על ראש המטה, וכי יעקב סגיד לגבי דבריה", אלא לאתרא דשכינתא כרע וסגיד". ונמצא שיעקב לא השתחוה ליוסף, וממילא לא קשה על הט"ז. אלא שבזה"ק פר' **ויחי** (דף רכ"ה ע"ב) אמרו "וישתחו ישראל על ראש המטה, מאן ראש המטה דא שכינתא, [שהשכינה למעלה מראשותיו של חולה, (שבת יב, ב)]. אמר ר"ש, ח"ו, אלא לדידיה כרע וסגיד".

[ומרן העיר שלכאורה על כרחך שליוסף השתחוה, שאלי"כ היכן נתקיים חלום יוסף שאמר והנה השמש והירח ואחד עשר כוכבים משתחווים לי. ועי' בברכות (נה, א) "אין חלום בלי דברים בטלים, דבהיא שעתא אמיה לא הות", ומשמע שנתקיים באביו שהשתחוה לו]. ד. ומרן יישב את קושיית הט"ז, שיש לומר שלאחר שסיים יעקב ק"ש, מסתמא היה עדיין יוסף אצלו, ואז נשק לו מפני כבוד המלכות, ולכן לא הוצרך להפסיק בחנם, מכיון שאפשר לעשות כן לאחר שיסיים ק"ש.

"ויאמרו החיתנו נמצא חן בעיני אדוני" (מו, כה)

במדרש (ב"ר צ, ו) אמרו "ר' שמואל בר נחמן אמר, חיתנו אין כתיב כאן אלא החיתנו, נתת לנו חיים בעוה"ז וחיים בעוה"ב". וכוונתם למה שאמרו שם שיוסף כפה את המצריים שימולו עצמם, וכפי שפירש רש"י בפרשת מקץ (מא, נה) על הפסוק "ותרעב כל ארץ מצרים ויצעק העם אל פרעה ללחם ויאמר פרעה לכל מצרים לכו אל יוסף אשר יאמר לכם תעשו". **לפי שהיה יוסף אומר להם שימולו**, וכשבאו אצל פרעה ואומרים כך הוא אומר לנו, אמר להם למה לא צברתם בר, והלא הכריז לכם ששני הרעב באים, אמרו לו אספנו הרבה והרקיבה, אמר להם אם כן כל אשר יאמר לכם תעשו, הרי גזר על התבואה והרקיבה, מה אם יגזור עלינו ונמות".

ופירש המהרז"ו שזהו שאמרו "חיתנו אין כתיב כאן אלא החיתנו, נתת לנו חיים בעוה"ז וחיים בעוה"ב", כי ב"החיתנו" יש צירוף של האותיות י' וה', שרומזות לעולם הזה ועולם הבא, כמו שנאמר "כי ביה ה' צור עולמים". והמצריים הודו ליוסף על שמל אותם וזיכה אותם בחיי עולם הבא.

ב. והנה בשו"ת **יביע אומר** (ח"ב יו"ד סי' יט) דן האם מותר למול גוים במילה ופריעה בשכר שלא לשם גירות. והביא שם את דברי מרן בב"י (יו"ד ס"ס רסו) שהביא מה שכתב רבינו ירוחם בשם הגאונים שאסור למול נכרי שלא לשם גירות. והרמ"א (בס"ס רסג) הביא את דברי רי"ו להלכה, שאסור למול עכו"ם שלא לשם גירות אפילו בחול. וכתב הט"ז (שם ס"ק ג) שהטעם הוא משום מה שאמרו חז"ל שאברהם אבינו עומד

ורדה בת סאלם ישכר ע"ה ♦ יצחק בן חוסין מונייצר ז"ל ♦ מכילף בן הוחילה כהן ז"ל

קמי בת מנטינה ולנסי ע"ה
שלמה בן סוזן שרה אלפסי ז"ל
ניסים בן מרים בן עטר ז"ל

סאלח בן יעקב גרמה ז"ל
שלום בן יאיר נסרתי ז"ל
שלום בן אסתר דרעי ז"ל

שמעון בן אסטרינה חסיד ז"ל
מרים בת צדוק מוקעב ע"ה
זרין בת טלת נסרתי ע"ה